

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΣΕ ΠΟΙΟ ΒΑΘΜΟ ΤΑ ΕΙΔΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΕΙΝΑΙ ΘΕΜΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ

Όλες οι εικασίες σχετικά με τις μορφές της διακυβέρνησης φέρουν το γνώρισμα, περισσότερο ή λιγότερο αποκλειστικό, δύο αντικρουόμενων θεωριών σεβασμό που αφορούν πολιτικούς θεσμούς· ή, για να μιλήσουμε πιο σωστά, αντικρουόμενες αντιλήψεις περί του τι είναι οι πολιτικοί θεσμοί.

Σύμφωνα με κάποιες απόψεις, η διακυβέρνηση αντιμετωπίζεται ως μια αυστηρά πρακτική τέχνη, μη δίνοντας αφορμή για άλλες ερωτήσεις, παρά μόνο εκείνες για τον τρόπο και τον σκοπό. Οι μορφές διακυβέρνησης εξομοιώνονται με οποιαδήποτε άλλα τεχνάσματα για την επίτευξη των ανθρώπινων στόχων. Θεωρούνται εξ ολοκλήρου ως μια υπόθεση εφεύρεσης και επινοητικότητας, καθώς είναι κατασκευασμένες από τον άνθρωπο, και πιστεύεται ότι ο άνθρωπος έχει την επιλογή είτε να τις δημιουργήσει είτε όχι, όπως επίσης έχει την επιλογή σχετικά με το πώς ή με βάση ποιο πρότυπο θα πρέπει να δημιουργηθούν. Η διακυβέρνηση, σύμφωνα με αυτή την αντίληψη, είναι ένα πρόβλημα, που πρέπει να επιλυθεί, όπως και κάθε άλλο ζήτημα εργασίας. Το πρώτο βήμα είναι να καθορίσει τους σκοπούς τους οποίους οι κυβερνήσεις οφείλουν να προωθούν. Το επόμενο είναι να καθορίζει ποια μορφή διακυβέρνησης είναι η πλέον κατάλληλη για να εκπληρώσει αυτούς τους σκοπούς. Έχοντας ικανοποιηθεί οι ίδιοι από τα δύο αυτά σημεία, και έχοντας διαπιστώσει τη μορφή της διακυβέρνησης, που συνδυάζει το περισσότερο καλό με το λιγότερο κακό, αυτό που περαιτέρω απομένει είναι να ληφθεί υπόψη η σύμφωνη γνώμη των συμπατριωτών μας, ή εκείνων για τους οποίους προορίζονται τα θεσμικά όργανα, ως προς τη γνώμη στην οποία έχουμε ανεπίσημα καταλήξει. Για να βρούμε την καλύτερη μορφή διακυβέρνησης· να πείσουμε τους άλλους ότι αυτή είναι η καλύτερη· και, έχοντας κάνει αυτό, για να τους υποκινήσουμε να επιμείνουν να την αποκτήσουν, είναι

η σειρά των ιδεών στα μυαλά αυτών που υιοθετούν αυτή την άποψη της πολιτικής φιλοσοφίας. Συμβουλευούνται² ένα σύνταγμα με τον ίδιο τρόπο (λαμβάνοντας υπόψη την διαφορά στη διαβάθμιση)³, όπως θα έκαναν με ένα άροτρο ατμού, ή μια αλωνιστική μηχανή.

Σε αυτά στέκονται αντίθετοι ένα άλλο είδος πολιτικών σκεπτικιστών, που είναι τόσο μακριά από το να συντονίσουν μια μορφή διακυβέρνησης όπως μια μηχανή, που τη θεωρούν ως ένα είδος αυθόρμητου προϊόντος, καθώς και την επιστήμη της διακυβέρνησης ως τμήμα (τρόπος του λέγειν) της φυσικής ιστορίας. Σύμφωνα με αυτούς, οι μορφές της διακυβέρνησης δεν είναι θέμα επιλογής. Πρέπει να τις δεχτούμε, κατά κύριο λόγο, όπως θα τις βρούμε. Οι κυβερνήσεις δεν μπορούν να κατασκευαστούν με προμελετημένο σχέδιο. *«Δεν δημιουργούνται, αλλά αυξάνονται»*. Η ασχολία μας μαζί τους, όπως και με τα άλλα στοιχεία του σύμπαντος, στοχεύει στο να εξοικειωθούμε με τις φυσικές τους ιδιότητες, και να προσαρμοστούμε σε αυτές. Οι θεμελιώδεις πολιτικοί θεσμοί ενός λαού θεωρούνται από αυτή την σχολαστική φιλοσοφία ως ένα είδος οργανικής ανάπτυξης από τη φύση και τη ζωή αυτού του λαού: ένα προϊόν των συνηθειών τους, των ενστίκτων και των ασυνείδητων αναγκών τους και επιθυμιών τους, σχεδόν σε όλους τους ενσυνείδητους σκοπούς τους. Η θέλησή τους δεν είχε καμία συμμετοχή στο ζήτημα, παρά μόνο εκείνη της ικανοποίησης των αναγκών της στιγμής από τις επινοήσεις της στιγμής, τις οποίες επινοήσεις, αν και ήταν συνήθως τελευταίες σε ικανοποιητική συμμόρφωση προς τα εθνικά αισθήματα και το εθνικό φρόνημα, και, μέσω της διαδοχικής συνάθροισης, αποτελούν μια πολιτεία, κατάλληλη για τους ανθρώπους που την κατέχουν, αλλά την οποία θα ήταν μάταιο να προσπαθήσουν να την συστήσουν σε οποιοδήποτε λαό του οποίου η φύση και οι συνθήκες δεν την είχαν εξελίξει αυθόρμητα.

Είναι δύσκολο να αποφασίσουμε ποιο από αυτά τα δόγματα θα ήταν το πιο παράλογο, εάν θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε κάποιο από αυτά ως αποκλειστική θεωρία. Όμως, οι αρχές που πρεσβεύουν οι άνθρωποι, σε οποιοδήποτε αναντίλεκτο θέμα, είναι συνήθως ένας πολύ ατελής εκφραστής⁴ των απόψεων που κατέχουν πραγματικά. Κανείς δεν πιστεύει ότι κάθε λαός είναι σε θέση να εκμεταλλεύεται κάθε είδους θεσμό. Εάν πάρουμε ως παράδειγμα τις μηχανικές εφευρέσεις, ένας άνθρωπος δεν επιλέγει ακόμη και ένα όργανο ξυλείας και σιδήρου για τον μοναδικό λόγο ότι είναι από μόνο του το καλύτερο. Εξετάζει εάν κατέχει τα άλλα είδη τα οποία θα πρέπει να συνδυαστούν με αυτό ώστε να καταστεί η απασχόλησή του επωφελής, και, ιδίως, αν εκείνοι από τους οποίους θα πρέπει να λειτουργήσει, διαθέτουν τις αναγκαίες γνώσεις και δεξιότητες

2. [σ.τ.μ.] Σέβονται.

3. [σ.τ.μ.] Του τρόπου που συμβουλευονται το σύνταγμα.

4. [σ.τ.μ.] Υποστηρικτής.

που απαιτούνται για τη διαχείρισή του. Από την άλλη πλευρά, δεν είναι ούτε εκείνοι που μιλούν για θεσμούς, σαν να ήταν ένα είδος ζωντανών οργανισμών πραγματικά οι πολιτικοί μοιρολάτρες που εμφανίζονται προς τα έξω. Δεν προσποιούνται ότι η ανθρωπότητα δεν έχει απολύτως κανένα φάσμα επιλογών ως προς την κυβέρνηση υπό την οποία θα ζουν, ή ότι η εξέταση των συνεπειών που απορρέουν από διαφορετικές μορφές του πολιτεύματος δεν αποτελεί στοιχείο για να αποφασίσουν ποιο από αυτά θα έπρεπε να προτιμηθεί. Όμως, αν και η κάθε πλευρά υπερβάλλει σε μεγάλο βαθμό ως προς τη δική της θεωρία, από αντίθεση προς την άλλη, και κανείς δεν εμμένει σε κάποιο από αυτά δίχως τροποποίηση, τα δύο δόγματα αντιστοιχούν σε μια βαθιά διαφορά μεταξύ των δύο τρόπων σκέψης· και αν και είναι προφανές ότι κανένα από αυτά δεν είναι απολύτως δίκαιο, όμως είναι εξίσου προφανές ότι ούτε είναι εξ ολοκλήρου άδικο, πρέπει να προσπαθήσουμε να φτάσουμε στην πραγματική προέλευση⁵ του κάθε δόγματος, και να επωφεληθούμε οι ίδιοι από το μέγεθος της αλήθειας που υπάρχει και στα δύο.

As θυμηθούμε, λοιπόν, κατ' αρχάς, ότι οι πολιτικοί θεσμοί (παρ' όλο που η θεωρία μπορεί μερικές φορές να αγνοείται) είναι το έργο των ανθρώπων· οφείλουν την καταγωγή τους και ολόκληρη την ύπαρξή τους στην ανθρώπινη βούληση. Οι άνθρωποι δεν ξύπνησαν ένα πρωινό του καλοκαιριού και τους βρήκαν να έχουν «φυτρώσει». Ούτε μοιάζουν με δέντρα, τα οποία, αφού φυτεύτηκαν, «ω, ναι, μεγαλώνουν», ενώ οι άνθρωποι «κοιμούνται». Σε κάθε στάδιο της ύπαρξής τους, γίνονται αυτό που είναι, από την ανθρώπινη εθελοντική ενέργεια. Όπως όλα τα πράγματα, ως εκ τούτου, τα οποία δημιουργούνται από τους ανθρώπους, και μπορεί να έχουν δημιουργηθεί είτε σωστά είτε λανθασμένα· η κρίση και η ικανότητα, ή και τα αντίθετα από αυτά, μπορεί να είχαν ασκηθεί κατά την δημιουργία τους. Και πάλι, εάν ένας λαός έχει παραλείψει, ή λόγω εξωτερικής πίεσης δεν ήταν στην εξουσία του, να αποκτήσει ένα σύνταγμα μέσω της δοκιμαστικής διαδικασίας εφαρμογής διορθωτικών κινήσεων απέναντι σε οποιοδήποτε κακό, όπως προέκυψε, ή όπως οι πάσχοντες αποκτούσαν δύναμη για να αντισταθούν σ' αυτό⁶, αυτή η επιβράδυνση της πολιτικής προόδου είναι χωρίς αμφιβολία ένα μεγάλο μειονέκτημα για αυτούς, αλλά αυτό δεν αποδεικνύει ότι κάτι που θεωρείται καλό για τους άλλους δεν θα ήταν καλό και για αυτούς, και δεν θα είναι έτσι, ακόμα και όταν κρίνουν σκόπιμο να το υιοθετήσουν.

Από την άλλη πλευρά, πρέπει επίσης να ληφθεί υπόψη ότι ο πολιτικός μηχανισμός δεν ενεργεί από μόνος του. Όπως αρχικά είχε δημιουργηθεί, για το λόγο αυτό πρέπει να λειτουργήσει από τους ανθρώπους, και ακόμη και από τους απλούς ανθρώπους. Χρειάζεται, όχι απλά η συναίνεσή τους, αλλά η ενεργός συμ-

5. [σ.τ.μ.] Στην ρίζα.

6. [σ.τ.μ.] Από το οποίο έπασχαν.

μετοχή τους· και πρέπει να προσαρμοστεί στις ικανότητες και τα προσόντα τέτοιων ανθρώπων εφόσον είναι διαθέσιμοι. Αυτό συνεπάγεται τρεις προϋποθέσεις. Οι άνθρωποι για τους οποίους η μορφή της διακυβέρνησης προορίζεται, πρέπει να είναι διατεθειμένοι να την αποδεχθούν, ή, τουλάχιστον όχι τόσο απρόθυμοι, όπως να προβάλλουν ένα ανυπέμβλητο εμπόδιο για την καθιέρωσή της. Πρέπει να είναι πρόθυμοι και ικανοί να κάνουν ό,τι είναι απαραίτητο για να την διατηρήσουν όρθια. Και θα πρέπει να είναι πρόθυμοι και ικανοί να κάνουν ό,τι απαιτείται από αυτούς για να της επιτρέψουν να εκπληρώσει τους σκοπούς της. Η λέξη «κάνω» πρέπει να γίνει κατανοητό ότι περιλαμβάνει αυτοκυριαρχία, καθώς και πράξεις. Πρέπει να είναι σε θέση να εκπληρώσουν τις προϋποθέσεις της δράσης, και τις προϋποθέσεις της αυτοσυγκράτησης, οι οποίες είναι απαραίτητες είτε για τη διατήρηση του εγκαθιδρυμένου πολιτεύματος, είτε για να του επιτρέψουν να επιτύχει τους σκοπούς του, την δεκτικότητά του στην οποία βασίζει τη σύστασή του.

Η αποτυχία οποιασδήποτε από αυτές τις προϋποθέσεις καθιστά μια μορφή διακυβέρνησης, μια οποιαδήποτε ευνοϊκή υπόσχεση που μπορεί διαφορετικά να κρατήσει, ακατάλληλη για τη συγκεκριμένη περίπτωση.

Το πρώτο εμπόδιο, η αποστροφή των ανθρώπων για τη συγκεκριμένη μορφή διακυβέρνησης, χρειάζεται λίγη επεξήγηση, επειδή ποτέ δεν μπορεί θεωρητικά να έχει παραβλεφθεί. Η υπόθεση είναι ένα διαρκές φαινόμενο. Τίποτα άλλο εκτός από μια ξένη δύναμη θα παρακινούσε μια φυλή των Ινδιάνων της Βόρειας Αμερικής να υποκύψουν στους περιορισμούς μιας τακτικής και πολιτισμένης διακυβέρνησης. Το ίδιο θα μπορούσε να ειπωθεί, αν και κάπως λιγότερο απόλυτα, για τους βαρβάρους που κατακυριεύσαν την Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Χρειαζόταν πολύ χρόνο, και μια ολόκληρη αλλαγή των περιστάσεων, να τους επιβάλλουν τακτική υπακοή, ακόμη και στους δικούς τους ηγέτες, όταν στην πραγματικότητα δεν υπηρετούν υπό τις διαταγές τους. Υπάρχουν έθνη που δεν υποκύπτουν οικειοθελώς σε οποιαδήποτε κυβέρνηση, αλλά μόνο στην εξουσία ορισμένων οικογενειών, οι οποίες είχαν από αμνημονεύτων χρόνων, το προνόμιο να τους εξοπλίζουν με αρχηγούς. Μερικά έθνη δεν θα μπορούσαν, εκτός εξαιτίας ξένης κατάκτησης, να αντέξουν μια μοναρχία. Άλλα έθνη είναι εξίσου αντίθετα σε μια δημοκρατία. Το εμπόδιο συχνά, προς το παρόν, ισοδυναμεί με το ανέφικτο.

Αλλά υπάρχουν και περιπτώσεις κατά τις οποίες, αν και τα έθνη δεν είναι αντίθετα σε μια μορφή διακυβέρνησης –ενδεχομένως ακόμη και επιθυμώντας την– ένας λαός μπορεί να είναι απρόθυμος ή ανίκανος να εκπληρώσει τους όρους της. Μπορεί να είναι ανίκανοι να εκπληρώσουν τέτοιους όρους καθώς είναι αναγκαίοι για να διατηρηθεί η κυβέρνηση, ακόμη και κατ' όνομα. Έτσι, ένας λαός μπορεί να προτιμήσει μια ελεύθερη κυβέρνηση· εκτός εάν λόγω ραθυμίας, είτε λόγω απροσεξίας, ή δειλίας, ή έλλειψης πατριωτικού πνεύματος, δεν είναι σε θέση να ανταπεξέλθουν στις σθεναρές προσπάθειες που απαιτούνται για τη

διατήρηση της· αν δεν θα αγωνίζονταν για αυτήν⁷ όταν δέχεται άμεση επίθεση· αν μπορούσαν να εξαπατηθούν από τα τεχνάσματα που χρησιμοποιούνται για να τους την αφαιρέσουν με απάτη· εάν με στιγμιαία απογοήτευση, ή προσωρινό πανικό, ή ένα ξέσπασμα ενθουσιασμού για ένα άτομο, μπορεί να προκληθούν προκειμένου να παραχωρήσουν τις ελευθερίες τους, ακόμη και σε ένα σπουδαίο άνδρα, ή να τον εμπιστευτούν με εξουσίες που του παρέχουν τη δυνατότητα να ανατρέψει τους θεσμούς. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις είναι περισσότερο ή λιγότερο ακατάλληλοι για την ελευθερία: και ακόμη και αν μπορεί να είναι για το καλό τους, να την είχαν⁸ έστω και για ένα μικρό χρονικό διάστημα, είναι απίθανο να την απολαύσουν για μεγάλο χρονικό διάστημα. Και πάλι, ένας λαός μπορεί να είναι απρόθυμος ή ανίκανος να εκπληρώσει τα καθήκοντα τα οποία μια συγκεκριμένη μορφή διακυβέρνησης απαιτεί από αυτούς. Ένας αγενής λαός, αν και σε κάποιο βαθμό, έχοντας επίγνωση των προνομίων της πολιτισμένης κοινωνίας, μπορεί να μην είναι σε θέση να εφαρμόσει τους περιορισμούς που αυτή απαιτεί: τα πάθη τους, μπορεί να είναι πάρα πολύ βίαια, ή η προσωπική τους υπερηφάνεια πάρα πολύ απαιτητική, για να αποφύγουν μια προσωπική σύγκρουση, και να αφήσουν στους νόμους την τιμωρία για τα πραγματικά ή υποτιθέμενα λάθη τους. Σε μια τέτοια περίπτωση, μια πολιτισμένη διακυβέρνηση, για να είναι πραγματικά επωφελής για αυτούς, θα απαιτήσει να είναι σε σημαντικό βαθμό δεσποτική: δηλαδή να υπάρχει ένας επί του οποίου δεν ασκούν οι ίδιοι έλεγχο, και ο οποίος συγκρατεί σε μεγάλο βαθμό βίαια τις ενέργειές τους. Και πάλι, ένας λαός πρέπει να θεωρηθεί ακατάλληλος για κάτι περισσότερο από μια υπό όρους ελευθερία που δεν θα συνεργαστεί ενεργά με το νόμο και τις δημόσιες αρχές για την καταστολή των κακοποιών. Ένας λαός που είναι περισσότερο διατεθειμένος να δώσει καταφύγιο σε έναν εγκληματία παρά να τον συλλάβει· ο οποίος⁹, όπως και οι Ινδοί, θα γίνουν επίορκοι για να καλύψουν τον άνθρωπο που τους έχει ληστέψει, παρά να αναλάβουν την ευθύνη ή να εκτεθούν στην εκδικητικότητα δίνοντας αποδείξεις εναντίον του· όπως και σε κάποια έθνη της Ευρώπης μέχρι πρότινος, εάν ένας άνθρωπος μαχαιρώσει έναν άλλο σε δημόσιο χώρο, επειδή ήθελε να περάσει από την άλλη πλευρά, είναι καθήκον της αστυνομίας να εξετάσει αυτό το θέμα, και είναι ασφαλέστερο να μην παρεμβαίνουν σε ό,τι δεν τους αφορά· ένας λαός που είναι αγανακτισμένος από μια εκτέλεση, αλλά δεν σοκάρεται από μια δολοφονία – απαιτεί οι δημόσιες αρχές να είναι οπλισμένοι με πολύ πιο αυστηρές δυνάμεις καταστολής από οτιδήποτε άλλο, δεδομένου ότι οι πρώτες απαραίτητες προϋποθέσεις μιας πολιτισμένης ζωής δεν έχουν σε τίποτα άλλο να βασιστούν. Αυτές οι άθλιες συναισθη-

7. [σ.τ.μ.] Την ελεύθερη κυβέρνηση.

8. [σ.τ.μ.] Την ελευθερία.

9. [σ.τ.μ.] Ο συγγραφέας αναφέρεται στον λαό.

ματικές καταστάσεις σε οποιοδήποτε λαό που έχουν προκύψει από την άγρια ζωή, είναι, χωρίς αμφιβολία, συνήθως το αποτέλεσμα της προηγούμενης κακής διακυβέρνησης, η οποία τους έχει διδάξει να θεωρούν το νόμο, ότι θεσπίζεται για άλλους σκοπούς παρά για το καλό τους, και οι διαχειριστές του νόμου θεωρούνται χειρότεροι εχθροί από εκείνους που ανοιχτά τον παραβιάζουν. Όμως, παρ' όλη αυτήν την μικρή κατηγορία που μπορεί να οφείλεται σε εκείνους στους οποίους οι εν λόγω πνευματικές καταστάσεις έχουν αναπτυχθεί, και παρ' όλο που οι καταστάσεις αυτές μπορεί τελικά να υιοθετούνται από την καλύτερη κυβέρνηση, όσο ακόμα υπάρχουν, ένας λαός διακείμενος κατ' αυτόν τον τρόπο δεν μπορεί να κυβερνηθεί με τόσο μικρή δύναμη που ασκείται πάνω του, όπως ένας λαός ο οποίος διάκειται υπέρ του νόμου, και οι οποίοι είναι πρόθυμοι να συνδράμουν ενεργά στην επιβολή του. Και πάλι, οι αντιπροσωπευτικοί θεσμοί έχουν μικρή αξία, και μπορεί να είναι ένα απλό εργαλείο τυραννίας ή μηχανορραφίας, όταν η γενικότητα των εκλογέων δεν ενδιαφέρονται αρκετά να δώσουν την ψήφο τους στη δική τους κυβέρνηση, ή, εάν δεν ψηφίσουν καθόλου, δεν παραχωρούν τις ψήφους τους για λόγους δημοσίου συμφέροντος, αλλά τις πωλούν για χρήματα, ή ψηφίζουν ως υποχείρια κάποιου που έχει τον έλεγχο πάνω τους, ή τον οποίο για προσωπικούς λόγους επιθυμούν να εξευμενίσουν. Η λαϊκή εκλογή, λοιπόν όταν ασκείται με αυτόν τον τρόπο, αντί για ασφάλεια έναντι στην κακοδιοίκηση, δεν είναι παρά ένας επιπλέον τροχός στο μηχανισμό της.

Εκτός από αυτά τα ηθικά εμπόδια, οι μηχανικές δυσκολίες είναι συχνά ένα ανυπέβλητο εμπόδιο για τα είδη διακυβέρνησης. Στον αρχαίο κόσμο, αν και θα μπορούσε να υπάρχει, και συχνά υπήρχε, μεγάλη ατομική ή τοπική αυτονομία, τίποτα δεν θα μπορούσε να υπάρχει σαν μια οργανωμένη λαϊκή διακυβέρνηση, πέρα από τα όρια μιας ξεχωριστής πόλης-κοινότητας· διότι εκεί δεν υπήρχαν οι φυσικές συνθήκες για το σχηματισμό και την εξάπλωση της κοινής γνώμης, με εξαίρεση μεταξύ εκείνων που θα μπορούσαν να συγκεντρωθούν για να συζητήσουν δημόσια ζητήματα στην ίδια αρχαία Αγορά. Αυτό το εμπόδιο θεωρείται γενικά ότι έχει παύσει λόγω της υιοθέτησης του αντιπροσωπευτικού συστήματος. Αλλά για να το ξεπεράσει εντελώς, ο Τύπος απαιτούσε, και ακόμη και οι εφημερίδες, το πραγματικό ισοδύναμο, αν και όχι από όλες τις απόψεις το προσήκον, της Πνύκας και της Ρωμαϊκής Αγοράς. Υπήρξαν καταστάσεις της κοινωνίας στις οποίες ακόμη και μια μοναρχία μιας οποιασδήποτε μεγάλης εδαφικής έκτασης δεν θα μπορούσε να επιβιώσει, αλλά χωρίσθηκε αναπόφευκτα σε ασήμαντες ηγεμονίες, είτε ανεξάρτητες μεταξύ τους, είτε που συγκρατούνται μεταξύ τους με ένα χαλαρό δεσμό, όπως ο φεουδαρχικός: επειδή ο μηχανισμός της εξουσίας δεν ήταν αρκετά τέλειος για να θέσει τις διαταγές σε ισχύ σε μεγάλη απόσταση από την δικαιοδοσία του ηγεμόνα. Βασίζονταν κυρίως στην εθελοντική αφοσίωση για την υπακοή, ακόμη και του στρατού του, και ούτε υπήρχαν τα μέσα για να αναγκάσει το λαό να πληρώσει ένα ποσό φόρων επαρκές για να διατη-

ρήσει τη δύναμη που απαιτείται προκειμένου να εξαναγκάσει σε υπακοή μια μεγάλη περιοχή. Σε αυτές και σε όλες τις παρόμοιες περιπτώσεις, πρέπει να γίνει κατανοητό ότι το μέγεθος του εμποδίου μπορεί να είναι είτε μεγαλύτερο είτε μικρότερο. Μπορεί το εμπόδιο να είναι τόσο μεγάλο ώστε το κυβερνητικό έργο να έχει πολύ λανθασμένη μορφή, χωρίς απολύτως να αποκλείει την ύπαρξή του¹⁰, ή να το εμποδίζει από το να είναι πρακτικά προτιμότερο από κάθε άλλο που μπορεί να είχαν. Αυτή η τελευταία ερώτηση εξαρτάται κυρίως από την θεώρηση με την οποία δεν έχουμε ακόμη καταλήξει στις τάσεις των διαφόρων μορφών διακυβέρνησης για την προώθηση της Προόδου.

Έχουμε εξετάσει έως τώρα τις τρεις θεμελιώδεις προϋποθέσεις για την προσαρμογή των ειδών διακυβέρνησης στους λαούς οι οποίοι θα πρέπει να κυβερνώνται από αυτές. Αν οι υποστηρικτές του τι μπορεί να ορίζεται ως φυσιοκρατική θεωρία της πολιτικής, δεν εννοούν τίποτα άλλο παρά να επιμένουν στην αναγκαιότητα αυτών των τριών προϋποθέσεων· εάν μόνο εννοούν ότι καμία κυβέρνηση δεν μπορεί μόνιμα να υπάρξει, η οποία δεν πληροί την πρώτη και τη δεύτερη προϋπόθεση, και, σε κάποιο σημαντικό βαθμό, την τρίτη· το δόγμα τους, έτσι περιορισμένο, είναι αναμφισβήτητο. Οτιδήποτε εννοούν περισσότερο από αυτό, μου φαίνεται αβάσιμο. Όλα αυτά που μας λένε περί αναγκαιότητας μιας ιστορικής βάσεως για τους θεσμούς, περί της ύπαρξής τους σε αρμονία με τις εθνικές πρακτικές και το εθνικό φρόνημα, και τα παρόμοια, εννοούν είτε αυτό το δόγμα είτε τίποτα ως προς το σκοπό αυτό. Υπάρχει ένα μεγάλο μερίδιο απλής συναισθηματικότητας που συνδέεται με αυτές και παρόμοιες φράσεις, πέρα και πάνω από το σύνολο του ορθολογικού νοήματος που εμπεριέχεται σε αυτές. Όμως, εάν εξετασθεί πρακτικά, αυτές οι υποτιθέμενες απαιτήσεις των πολιτικών θεσμών είναι απλώς τόσες πολλές διευκολύνσεις για την υλοποίηση των τριών προϋποθέσεων. Όταν ένας θεσμός, ή ένα σύνολο θεσμών, έχει προετοιμασθεί γι' αυτό από τις απόψεις, τις προτιμήσεις και τις συνήθειες των ανθρώπων, δεν είναι μόνο πιο εύκολα να παρακινηθούν για να τον αποδεχθούν, αλλά θα μάθουν πιο εύκολα, και θα είναι, από την αρχή, καλύτερα προδιατεθειμένοι, να κάνουν ό,τι απαιτείται από αυτούς τόσο για τη διατήρηση των θεσμών, όσο και για την ενεργοποίησή τους, καθώς τους επιτρέπει να παράγουν τα καλύτερα αποτελέσματα. Θα ήταν μεγάλο λάθος σε οποιοδήποτε νομοθέτη να μην λάβει τα μέτρα του, έτσι ώστε να επωφεληθεί από αυτές τις προ-υπάρχουσες συνήθειες και τα συναισθήματα, εφόσον είναι διαθέσιμα. Από την άλλη πλευρά, είναι υπερβολή να αναδείξουμε αυτές τις απλές ενισχύσεις και διευκολύνσεις σε απαραίτητες προϋποθέσεις. Οι άνθρωποι πιο εύκολα παρακινούνται να κάνουν, και μάλιστα πιο εύκολα, αυτό που ήδη είναι συνηθισμένοι να κάνουν.

---

10. [σ.τ.μ.] Του κυβερνητικού έργου.

αλλά οι άνθρωποι επίσης μαθαίνουν να κάνουν νέα πράγματα για αυτούς. Η εξοικείωση είναι μια μεγάλη βοήθεια· γιατί εμμένοντας πολύ σε μια ιδέα θα καταστεί οικεία, ακόμη και αν αρχικά ήταν παράξενη. Υπάρχουν άφθονες περιπτώσεις στις οποίες ένας ολόκληρος λαός ήταν πρόθυμος να δοκιμάσει στην πράξη αδοκίμαστα έως εκείνη τη στιγμή πράγματα. Το σύνολο της παραγωγικής ικανότητας που ένας λαός διαθέτει για να κάνει νέα πράγματα, και να προσαρμοστεί στις νέες συνθήκες, είναι η ίδια η παραγωγική ικανότητα ένα από τα στοιχεία του θέματος. Είναι μια ικανότητα ως προς την οποία διαφορετικά έθνη, και διαφορετικά πολιτισμικά επίπεδα, διαφέρουν πολύ μεταξύ τους. Η ικανότητα του κάθε δεδομένου λαού για την εκπλήρωση των όρων μιας δεδομένης μορφής διακυβέρνησης δεν μπορεί να αποφαινεται σε οποιοδήποτε καθολικό κανόνα. Η γνώση του συγκεκριμένου λαού, και η γενική πρακτική κρίση και οξύνοια, πρέπει να είναι οι οδηγοί.

Υπάρχει επίσης μια άλλη θεώρηση που δεν πρέπει να αγνοηθεί¹¹. Ένας λαός μπορεί να είναι απροετοίμαστος για τους καλούς θεσμούς· αλλά η πρόκληση της επιθυμίας για αυτούς, είναι ένα απαραίτητο μέρος της προετοιμασίας. Για να προτείνουμε και να υποστηρίξουμε ένα συγκεκριμένο θεσμό ή μια μορφή διακυβέρνησης, και να φέρουμε στο έντονο φως τα πλεονεκτήματά του, είναι ένας από τους τρόπους, συχνά ο μόνος εφικτός τρόπος εκπαίδευσης του μυαλού του έθνους, όχι μόνο για την αποδοχή ή τη διεκδίκηση του θεσμού, αλλά επίσης και για την λειτουργία του. Τι μέσα είχαν οι Ιταλοί πατριώτες, κατά την τελευταία και την παρούσα γενιά, για την προετοιμασία του Ιταλικού λαού για συνολική ελευθερία, να τους προτρέπουν να την απαιτήσουν; Εκείνοι, ωστόσο, που αναλαμβάνουν μια τέτοια αποστολή, πρέπει να είναι δεόντως εντυπωσιασμένοι, όχι μόνο με τα οφέλη του θεσμού ή του πολιτεύματος που προτείνουν, αλλά επίσης και με τις ικανότητες, ηθικές, διανοητικές, και ενεργείς, που απαιτούνται για την λειτουργία του· ότι μπορεί να αποφευχθεί, εάν είναι δυνατόν, εγείροντας μια επιθυμία πολύ πριν από την ικανότητα.

Το αποτέλεσμα του τι έχει ειπωθεί είναι ότι, εντός των ορίων που καθορίστηκαν από τις τρεις προϋποθέσεις που τόσο συχνά αναφέρονται, οι θεσμοί και οι μορφές της διακυβέρνησης είναι θέμα επιλογής. Το ζήτημα διερεύνησης για την καλύτερη μορφή διακυβέρνησης (όπως λέγεται) δεν είναι χιμαιρικό, αλλά μια πολύ υψηλή πρακτική χρήση της επιστημονικής διάνοιας· και για να εισαχθούν σε οποιαδήποτε χώρα οι καλύτεροι θεσμοί οι οποίοι στην υπάρχουσα κατάσταση αυτής της χώρας, είναι σε θέση, σε κάθε ανεκτό βαθμό, να πληρούν τις προϋποθέσεις, είναι ένας από τους πιο ορθολογικούς στόχους στους οποίους μπορεί να αντιμετωπίσει μόνη της την πρακτική προσπάθεια. Οτιδήποτε μπορεί

11. [σ.τ.μ.] Κατά λέξη: να χαθεί από τα μάτια τους.